

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYAVIY SUDINING QARORI

Ўзбекистон Республикаси номидан

**Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг
“Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон
Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳаси бўйича Ўзбекистон
Республикаси референдумини ўтказиш ҳақида”ги қарорининг
(иловаси билан) Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига
мувофиқлигини аниқлаш тўғрисидаги иш юзасидан**

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди (кейинги ўринларда – Конституциявий суд) раис М. Абдусаломов, судьялар А. Гафуров, Ж. Балкибаева, К. Давлетова, Р. Исмайлов, А. Рахимов ва А. Раҳмановдан иборат таркибда, катта эксперт Ш. Мажидовнинг котиблигида, тарафнинг вакили – Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг кўмита раиси Ж. Ширинов, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг кўмита раиси Н. Умаров, тегишли давлат органлари ва нодавлат ташкилотлари вакиллари иштирокида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг мурожаати бўйича Қонунчилик палатасининг 2023 йил 10 мартда қабул қилган “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳаси бўйича Ўзбекистон Республикаси референдумини ўтказиш ҳақида”ги қарорини (иловаси билан) Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқлигини аниқлаш тўғрисидаги ишни очик суд мажлисида кўриб чиқди.

Конституциявий суд маърузачи судья А. Гафуровнинг маърузасини, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси кўмита раиси Ж. Ширинов, Олий Мажлис Сенати кўмита раиси Н. Умаров, адлия вазири А. Тошқулов, Илмий-маслаҳат кенгаши аъзолари, ҳуқуқшунос олим ва мутахассисларнинг фикр ва нуқтаи назарини эшитиб, иш материалларини ўрганиб чиқиб, қуйидагиларни

А Н И Қ Л А Д И:

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Конституциявий судга мурожаат қилиб, 2023 йил 10 мартда қабул қилган “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳаси бўйича Ўзбекистон Республикаси референдумини ўтказиш ҳақида”ги 3017-IV-сон қарорининг (иловаси билан) Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқлигини аниқлашни сўраган.

“Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий Қонуннинг 27-моддасига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Конституциявий судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга.

“Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 6-моддасига кўра, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари қонун ҳужжати шаклидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжат ҳисобланади.

Конституциявий суд Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 109-моддаси биринчи қисмининг 1-банди ва “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий Қонуннинг 4-моддаси 1-бандига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталари қарорларининг Конституцияга мувофиқлигини аниқлайди.

Мурожаат ва иловаларда Конституцияга мувофиқлиги текширилиши лозим бўлган Олий Мажлис Қонунчилик палатаси қарорининг номи, рақами, қабул қилинган санаси, мурожаатни Конституциявий судга кўриб чиқишнинг ҳуқуқий асослари, асослантириш, Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг жойлашган ери, почта манзили тўғрисидаги зарур маълумотлар ҳамда илова қилинаётган ҳужжатлар рўйхати кўрсатилган.

Юқоридагиларга асосан мурожаат “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий Қонуннинг 29-моддасида белгиланган Конституциявий судга мурожаатга қўйиладиган талабларга жавоб беради ҳамда уни кўриб чиқиш учун қабул қилишни рад этишга асослар мавжуд эмас.

Баён этилганлардан келиб чиқиб, Конституциявий суд мазкур мурожаатни кўриб чиқиш мумкин деган хулосага келди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси томонидан тақдим этилган 2023 йил 10 мартдаги “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳаси бўйича Ўзбекистон Республикаси референдумини ўтказиш ҳақида”ги қарори (кейинги ўринларда – Қонунчилик палатаси қарори) қуйидагиларни назарда тутувчи **ўн бир банддан** ва **иловадан** иборат:

“Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳасининг матни **2022 йил 25 июндан 1 августга қадар ўтказилган умумхалқ муҳокамасида** ва ундан кейинги жараёнларда келиб тушган таклифлар, фикр-мулоҳазаларни инобатга олган ҳолда маромига етказилганлиги ҳамда бу ҳақда масъул қўмиталарнинг хулосаси олинганлигини маълумот учун қабул қилиш;

“Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳасининг номини **“Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”** деб ўзгартириш ҳамда унинг матнини иловага мувофиқ маъқуллаш;

“Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳаси бўйича **Ўзбекистон Республикаси референдумини ўтказишни тайинлаш;**

Ўзбекистон Республикаси референдумини **2023 йил 30 апрель – якшанба** куни ўтказиш;

Ўзбекистон Республикаси референдумида овоз бериш бюллетенига қўйидаги матндаги масалани киритиш: **“Сиз “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонунини қабул қиласизми?”;**

“Ўзбекистон Республикасининг референдуми тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 40-моддасига мувофиқ **Ўзбекистон Республикаси референдумида қабул қилинган қарор** Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси томонидан **референдум яқунлари расмий эълон қилинган кундан эътиборан кучга кириши;**

Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси Ўзбекистон Республикаси референдумини ташкил этиш ва ўтказиш бўйича чоралар кўриши;

Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мувофиқлигини аниқлаш учун қарорни **Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судига юбориш;**

қарорни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенати ва Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясига юбориш.

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси қарорининг 9-бандига асосан мазкур қарор ҳамда “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳаси Конституциявий судга тақдим этилган.

“Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий Қонуннинг 82-моддасига асосан Конституциявий суд норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг Конституцияга мувофиқлигини тўлиқлигича ёки унинг бир қисмини текшираётганда:

нормалар мазмуни бўйича;

норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг шакли бўйича;

давлат органлари ва мансабдор шахслар ўртасида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси билан белгиланган ваколатларнинг чегараланиши нуқтаи назаридан;

норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг қабул қилиниши, имзоланиши, шунингдек расмий эълон қилиниши ва амалга киритилиши тартиби бўйича унинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мувофиқлигини аниқлайди.

Шундан келиб чиқиб, Конституциявий суд киритилган муурожаатни ҳар томонлама ва тўлиқ ўрганиб чиқиш учун Олий Мажлис Қонунчилик палатаси қарорининг мазмуни бўйича **Конституцияга мувофиқлигини текшириш учун қўйидаги масалаларга аниқлик киритишни** мақсадга мувофиқ деб ҳисоблади:

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси томонидан “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси **Конституциявий Қонуни лойиҳасини қабул қилиш тартибига риоя қилинганлиги;**

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси томонидан **референдумни тайинлаш тартибига риоя этилганлиги;**

референдумга қўйилаётган “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳасида **референдум предмети бўлиши мумкин бўлмаган масалалар мавжудлиги.**

Ушбу масалаларни ўрганиб чиқиб, Конституциявий суд қуйидагиларни аниқлади.

1. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси томонидан “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳасини қабул қилиш тартибига риоя қилинганлиги масаласи бўйича.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясида Конституцияни қабул қилиш, унга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тартибига оид қуйидаги нормалар белгиланган: Конституцияни қабул қилиш, унга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатнинг биргаликдаги ваколатларига киради (*78-модда биринчи қисми 1-банди*), Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ўзгартиришлар тегишинча Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси депутатлари ва Сенати аъзолари умумий сонининг камида учдан икки қисмидан иборат кўпчилиги томонидан қабул қилинган қонун ёки Ўзбекистон Республикасининг референдуми билан киритилади (*127-модда*).

Конституциявий суд Қонунчилик палатаси томонидан ушбу конституциявий нормаларга риоя этилганлиги ҳолатини ўрганганда қуйидагиларни аниқлади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш юзасидан таклифларни шакллантириш ва ташкилий чоратадбирларни амалга ошириш бўйича Олий Мажлис палаталари кенгашларининг 2022 йил 20 майдаги қўшма қарори билан Конституциявий комиссия тузилган. Конституциявий комиссия таркибига Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлари ҳам, Сенат аъзолари ҳам киритилган.

Конституциявий Қонун лойиҳасини тайёрлаш ва маромига етказишда Қонунчилик палатасининг 2022 йил 24 июндаги қарори билан “Қонун лойиҳаларининг умумхалқ муҳокамаси тўғрисида”ги Қонун талабларига риоя этилган ҳолда икки босқичда умумхалқ муҳокамаси ўтказилганлиги, ушбу жараёнда “Meningkonstitutsiyam.uz” электрон платформаси, қисқа рақамли колл-маркази, почта алоқаси, маҳаллалар, халқ депутатлари маҳаллий Кенгашлари ва ижтимоий тармоқлар орқали фуқаролардан **220 мингдан** ортиқ фикр ва таклифлар қабул қилинган ва таҳлил қилинган.

Хусусан, “Қонун лойиҳаларининг умумхалқ муҳокамаси тўғрисида”ги Қонуннинг 14-моддаси талабларидан келиб чиқиб, Конституциявий Қонун лойиҳаси “Халқ сўзи”, “Народное слово” газеталари, “Meningkonstitutsiyam.uz” электрон платформасида эълон қилинган.

“Қонун лойиҳаларининг умумхалқ муҳокамаси тўғрисида”ги Қонуннинг 15-моддаси талабларидан келиб чиқиб, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Коррупцияга қарши курашиш ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси ҳамда Демократик институтлар, нодавлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари қўмитаси (кейинги ўринларда – масъул қўмиталар) Конституциявий Қонун лойиҳаси юзасидан тушган таклиф ва мулоҳазаларни ҳисобга олиб борган.

Таклиф ва мулоҳазалар умумлаштирилиб, эксперт, мутахассис ва олимлар иштирокида таҳлил қилинган. Конституциявий Қонун лойиҳасининг умумхалқ муҳокамаси бўйича конференция, семинар ва давра суҳбатлари уюштирилган ҳамда келиб тушган таклифлар, фикр ва мулоҳазаларни инobatга олган ҳолда Конституциявий Қонун лойиҳаси маромига етказилган.

Конституциявий Қонун лойиҳасининг умумхалқ муҳокамаси якунлари “Қонун лойиҳаларининг умумхалқ муҳокамаси тўғрисида”ги Қонуннинг 25-моддаси талабларидан келиб чиқиб, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси томонидан кўриб чиқилган. Кўриб чиқиш натижалари бўйича Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг 2022 йил 24 ноябрдаги 2703-IV-сон Қарори қабул қилинган ҳамда масъул қўмиталарга депутатлар томонидан билдирилган таклифларни инobatга олган ҳолда Конституциявий Қонун лойиҳаси юзасидан ишларни давом эттириш топширилган.

Масъул қўмиталар томонидан тайёрланган қўшма хулоса 2023 йил 7 мартда Қонунчилик палатасига кўриб чиқиш учун киритилган. Қўшма хулосада “Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳасининг номини “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида” деб ўзгартириш таклиф этилган. 2023 йил 9-10 март кунлари Қонунчилик палатасининг ялпи мажлисида масъул қўмиталарнинг қўшма хулосаси, шу жумладан, Конституциявий Қонун лойиҳаси номини ўзгартириш бўйича таклифи кўриб чиқилган ҳамда қўллаб-қувватланган.

Хусусан, Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг 2023 йил 10 мартдаги 3017-IV-сон қарори билан “Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳасининг номи “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида” деб ўзгартирилган ҳамда унинг матни мазкур қарор иловасига мувофиқ маъқулланган.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясига киритилаётган ўзгартиш ва қўшимчаларнинг ҳажми ва кўлами, хусусан, унинг моддалари **128** тадан **155** тага қўпаяётганлиги, амалдаги **128** та моддадан **91** тасига концептуал ўзгартиришлар киритилаётганлигини инobatга олиб, Конституциявий суд Ўзбекистон Республикаси Конституциясини янги таҳрирда баён этишни асосли деб ҳисоблайди.

Конституциявий суд Конституциявий Қонун лойиҳасининг умумхалқ муҳокамасидан ўтказилганлиги ва унинг натижалари асосида Конституциявий Қонун лойиҳаси маромига етказилганлиги, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 78-моддасига мувофиқ Олий Мажлис Қонунчилик палатаси “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Конституциявий Қонун лойиҳаси бўйича референдум ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилганлиги Ўзбекистон Республикаси Конституциясида белгиланган халқ ҳокимиятчилиги конституциявий принципига (7-модда) мос келишига эътибор қаратади.

Юқорида баён этилган ҳолатлардан келиб чиқиб, Конституциявий суд Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси томонидан **“Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳасини қабул қилишнинг қонунда белгиланган тартибига риоя этилган, деган хулосага келади.**

2. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси томонидан референдумни тайинлаш тартибига риоя этилганлигини аниқлаш масаласи юзасидан.

“Ўзбекистон Республикасининг референдуми тўғрисида”ги Қонуннинг 14-моддасида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг палаталари томонидан референдумни тайинлаш тартиби белгиланган бўлиб, унга асосан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси референдум ўтказиш ташаббусини кўрсатиш тўғрисидаги материалларни ва масъул кўмита хулосасини кўриб чиқиб, қуйидаги қарорлардан бирини қабул қилади:

референдумни тайинлаш ва уни ўтказишни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида;

референдум ўтказиш тўғрисидаги ташаббусни рад этиш ҳақида;

референдум ўтказиш тўғрисидаги ташаббусда таклиф қилинган қонунни ёки бошқа қарорни референдум ўтказмасдан туриб қабул қилиш ҳақида.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг референдум масаласига доир қарори мазкур қарор қабул қилинган кундан эътиборан **уч кун** ичида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенатига юборилади.

Тақдим этилган маълумотларнинг таҳлил қилиш асосида Конституциявий суд Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг масъул кўмиталари референдум ўтказиш тўғрисидаги материалларни ва ўз хулосаларини 2023 йил 7 мартда Қонунчилик палатасига кўриб чиқиш учун киритганлигини ҳамда 2023 йил 9 ва 10 март кунлари бўлиб ўтган Қонунчилик палатасининг ялпи мажлисида масъул кўмиталарнинг ушбу ташаббуси маъқулланганлигини ҳамда Қонунчилик палатасининг тегишли қарори қабул қилиниб, Сенатга юборилганлигини аниқлади.

Шунингдек, “Ўзбекистон Республикасининг референдуми тўғрисида”ги Қонуннинг 14-моддасига мувофиқ Олий Мажлис палаталарининг референдумни ўтказиш ва референдум ўтказиладиган санани тайинлаш тўғрисидаги қарорларида уни ўтказиш санаси белгиланади ҳамда бунда овоз бериш палаталарнинг қарорлари эълон қилинган кундан эътиборан бир ярим ойдан уч ойгача бўлган даврда исталган кунга тайинланиши мумкинлиги белгилаб қўйилган.

Конституциявий суд Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг 2023 йил 10 мартдаги референдум ўтказиш масаласига доир қарорида Ўзбекистон Республикаси референдуми **2023 йил 30 апрель – якшанба кuni** ўтказилишини белгилаганлиги ва бунда “Ўзбекистон Республикасининг референдуми тўғрисида”ги Қонуннинг 14-моддасида белгиланган талабга риоя этилганлигини аниқлади.

Шу билан бирга, “Ўзбекистон Республикасининг референдуми тўғрисида”ги Қонуннинг 3-моддасида референдум ўтказилишини истисно этадиган ҳолатлар белгиланган бўлиб, Конституциявий суд мазкур масалани ўрганиб чиқди ва референдум ўтказилишини истисно этадиган ҳолатларни аниқламади.

Конституциявий суд давлат органлари ва мансабдор шахслар ўртасида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси билан белгиланган ваколатларнинг чегараланиши нуқтаи назаридан қуйидагиларни аниқлади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 78-моддасига асосан Ўзбекистон Республикасининг референдумини ўтказиш тўғрисида ва уни ўтказиш санасини тайинлаш ҳақида қарор қабул қилиш Қонунчилик палатаси ва Сенатининг биргаликдаги ваколатлари ҳисобланади. Палаталарнинг биргаликдаги ваколатларига кирадиган масалалар, қоида тариқасида, аввал Олий Мажлис Қонунчилик палатасида, сўнгра Сенатда кўриб чиқилади. Мазкур конституциявий нормалардан келиб чиқиб, хулоса қилиш мумкинки, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси мурожаатида кўрсатилган масала Сенатнинг тегишли қарори билан ҳам тасдиқлангандан сўнг амалга оширилади.

Юқоридагилар асосида Конституциявий суд **Олий Мажлис Қонунчилик палатаси томонидан референдумни тайинлаш тартибига риоя этилган**, деган хулосага келади.

3. Референдумга қўйилаётган “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳасида референдум предмети бўлиши мумкин бўлмаган масалалар мавжудлиги юзасидан.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 9-моддасига мувофиқ, жамият ва давлат ҳаётининг энг муҳим масалалари халқ муҳокамасига тақдим этилади, умумий овозга (референдумга) қўйилади.

“Ўзбекистон Республикасининг референдуми тўғрисида”ги Қонуннинг 2-моддасига мувофиқ қуйидаги масалалар референдум предмети бўлиши мумкин эмас:

Ўзбекистон Республикасининг ҳудудий яхлитлигини ўзгартириш;

Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети ва солиқлар;

амнистия ва афв этиш;

жамоат тартибини, аҳоли соғлиғи ва хавфсизлигини таъминлаш бўйича фавқулодда ва шошилинч чора-тадбирлар ўтказиш;

Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларидан келиб чиқадиган мажбуриятларни бажариш;

мансабдор шахсларни тайинлаш ва вазифасидан озод этиш.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг қарори билан “Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонун лойиҳаси референдумга қўйилмоқда.

Конституциявий суд томонидан ўрганиб чиқилган Конституциявий Қонун лойиҳасида “Ўзбекистон Республикасининг референдуми тўғрисида”ги Қонуннинг 2-моддасида белгиланган референдум предмети бўлиши мумкин бўлмаган масалалар аниқланмади.

Хусусан, Конституциявий суд “Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳасида референдум предмети бўлиши мумкин бўлмаган масалалар бор ёки йўқлиги нуқтаи назаридан ўрганганда қуйидагиларни аниқлади:

“Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳаси **11 та моддадан** иборат бўлиб, мамлакат ва жамият ҳаётининг энг муҳим масалаларини тартибга солишга қаратилган.

Конституциявий Қонун лойиҳасининг 1-моддаси билан Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси янги тахрирда тасдиқланмоқда, хусусан, янги тахрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси лойиҳасининг **муқаддимаси** янада ривожлантирилиб, инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни ва кадр-қиммати олий кадрият сифатида қайд этилган, инсонпарвар демократик давлат, очиқ ва адолатли жамият барпо этиш масъулияти акс эттирилган.

Лойиҳанинг **асосий принципларга оид биринчи бўлимида** (1–18-моддалар) Ўзбекистоннинг “суверен, демократик, ҳуқуқий, ижтимоий ва дунёвий давлат” сифатидаги ҳуқуқий мақоми мустаҳкамланмоқда (1-модда). Конституция олий юридик кучга эгаллиги, тўғридан-тўғри амал қилиши белгилаб қўйилмоқда (15-модда), Ўзбекистоннинг ташқи сиёсати принциплари “давлатларнинг ҳудудий яхлитлиги” принципи билан тўлдирилмоқда (17-модда);

Лойиҳанинг **инсон ва фуқаронинг асосий ҳуқуқлари, эркинликлари ва бурчларига бағишланган иккинчи бўлимида** (19–64-моддалар) инсон ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш – давлатнинг олий мақсади этиб белгиланмоқда (54-модда). Инсон ва давлат органлари ўртасидаги юзага келадиган ноаниқликлар инсон фойдасига талқин қилиниши, ҳуқуқий таъсир чоралари қонуний мақсадга эришиш учун етарли ва мутаносиб бўлиши кераклиги (20-модда), инсоннинг шаъни ва кадр-қиммати дахлсизлиги, ҳеч нарса уларни камситиш учун асос бўлиши мумкин эмаслиги белгилаб қўйилмоқда (26-модда).

Инсон ва фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликлари кенгайтирилмоқда. Хусусан, экология (49-модда), соғлиқни сақлаш (48-модда), гендер тенглик (58-модда), эркин ҳаракатланиш, турар ва яшаш жойини эркин танлаш, мамлакатдан чиқиш ва монеликсиз қайтиш (32-модда), шахсий маълумотлар ҳимояси (31-модда), танлов асосида давлат ҳисобидан бепул олий маълумот олиш (51-модда), бепул юридик ёрдам олиш (29-модда), давлат хизматига киришда тенглик (37-модда), уй-жойга эга бўлиш, ундан маҳрум этилганда компенсация олиш (47-модда), банк операциялари ва ҳисобварақларининг сир сақланиши (41-модда), дам олиш (45-модда), тиббий ёрдамнинг кафолатланган ҳажмини давлат ҳисобидан олиш (48-модда), қонунчиликка оид таклиф киритиш (98-модда) каби янги конституциявий ҳуқуқлар киритилмоқда.

Лойиҳанинг **жамият ва шахс ҳақидаги учинчи бўлимида** (65–82-моддалар) бозор муносабатларини ривожлантириш, ҳалол рақобат учун шарт-шароит яратиш (65-модда), қулай инвестициявий ва ишбилармонлик муҳитини таъминлаш (67-модда) ҳақидаги қоидалар мустаҳкамланмоқда. Мулкӣ ҳуқуқларни чеклаш фақат суд қарори асосида бўлиши (65-модда), товарлар, хизматлар, меҳнат ресурслари ва молиявий маблағларнинг эркин ҳаракатланиши кафолатланмоқда (67-модда).

Оила, болалар ва ёшлар ҳуқуқлари кафолатлари кучайтирилиб, давлатнинг бола ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш ва ҳимоя қилиш (77 ва 78-моддалар), ёшларнинг ҳуқуқларини амалга ошириш учун шарт-шароит яратиш бўйича масъулияти белгиланмоқда (79-модда).

Оммавий ахборот воситалари ва фуқаролик жамияти институтлари фаолияти кафолатлари мустаҳкамланиб, оммавий ахборот воситалари фаолияти эркинлиги, уларнинг ахборотни излаш, олиш, ундан фойдаланиш ва уни тарқатишга бўлган ҳуқуқлари кафолатланмоқда, улар фаолиятига тўсқинлик қилиш ёки аралаштиш жавобгарликка сабаб бўлиши белгиланмоқда (81 ва 82-моддалар).

Лойиҳанинг **маъмурий-ҳудудий ва давлат тузилиши масалаларига тааллуқли тўртинчи бўлими** (83–90-моддалар) амалдаги таҳрирда ўзгаришсиз қолдирилмоқда, ушбу моддаларга ўзгартириш киритилмаган, фақатгина Конституция моддаларининг сони кўпайганлиги муносабати билан ушбу моддаларнинг тартиб рақами ўзгармоқда.

Лойиҳанинг **давлат ҳокимиятининг ташкил этилиши тўғрисидаги бешинчи бўлимида** (91–153-моддалар) парламент палаталарининг ваколатлари қайта кўриб чиқилмоқда. Давлат бюджети ижросини назорат қилиш, Ҳисоб палатасининг ҳисоботини кўриб чиқиш каби ваколатлар Қонунчилик палатасига ўтказилмоқда (94-модда). Ўзбекистон Республикаси Президентининг айрим ваколатлари Сенатга ўтказилмоқда. Хусусан, Бош прокурор, Ҳисоб палатаси, Давлат хавфсизлик хизмати раҳбарлигига номзодлар аввал Сенатда кўриб чиқилиб, кейин Президент томонидан тайинланиши, монополияга ва коррупцияга қарши курашиш органлари раҳбарлари ҳамда Судьялар олий кенгашининг барча аъзолари Сенат томонидан сайланиши амалиёти жорий этилмоқда (95-модда).

Ҳукуматнинг Олий Мажлис ва Президент олдидаги жавобгарлиги кучайтирилмоқда. Вазирлар Маҳкамаси ўз фаолиятини Президент томонидан белгилаб бериладиган ижро этувчи ҳокимиятнинг асосий йўналишлари доирасида амалга ошириши (114-модда), Бош вазир номзоди Олий Мажлис Қонунчилик палатасидаги барча сиёсий партиялар фракциялари билан маслаҳатлашувлар ўтказилганидан сўнг Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан Қонунчилик палатасига тақдим этилиши, Ҳукумат аъзолари қуйи палата розилиги билан лавозимга тайинланиши белгиланмоқда, Қонунчилик палатасига Ҳукумат аъзосининг ҳисоботини эшитиш ва уни истеъфога чиқариш тўғрисида таклиф киритиш ваколати берилмоқда (118-модда). Ҳокимларнинг халқ депутатлари Кенгашларига раҳбарлик қилиш ваколати чиқарилмоқда (120-модда).

Судьялар дахлсизлиги ва муайян ишлар бўйича ҳисобдор бўлмаслиги (136-модда), уларнинг хавфсизлигини таъминлаш, судлар фаолиятини молиялаштириш фақат Давлат бюджетидан амалга оширилиши (140-модда) каби конституциявий нормалар киритилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди судьяларининг ваколат муддати ўзгартирилмоқда. Хусусан, амалдаги қонунчиликка кўра, Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди судьялари биринчи марта беш йилга, кейин ўн йилга сайланса, янги тартибга кўра судьялар қайта сайлаш ҳуқуқисиз ўн йил муддатга сайланади (132-модда). Бу норма Конституциявий суд судьяларининг холислиги ва мустақиллигини таъминлашга хизмат қилади.

Янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси лойиҳасида акс этирилаётган юқорида қайд этилган ва бошқа ўзгартиш ва қўшимчалар Ўзбекистоннинг халқаро шартномаларида назарда тутилган мажбуриятларига мувофиқдир.

Конституциявий Қонун лойиҳасининг **2–7-моддаларида** унинг кучга кириши, тўғридан-тўғри амал қилиши, давлат ҳокимияти органлари ва давлат ҳокимияти мансабдор шахсларига нисбатан қўлланилиши тартиби ва муддатлари баён этилган. Хусусан, Конституциявий Қонуннинг давлат ҳокимияти мансабдор шахсларининг ваколат муддатлари, сайланиш (тайинланиш) тартиби ва (ёки) шартларини ўзгартирувчи ва (ёки) бошқача тарзда таъсир қилувчи қоидалари ушбу Конституциявий Қонун кучга кирган пайтда мазкур лавозимларни эгаллаб турган шахсларга нисбатан қўлланилиши ва ушбу шахслар мазкур Конституциявий Қонун кучга кирган пайтда кўрсатилган лавозимларни эгаллаганлиги ва (ёки) эгаллаб келаётганлигининг сурункали муддатлари сонидан қатъи назар бошқа фуқаролар билан тенг равишда Конституция, шу жумладан ушбу Конституциявий Қонун таҳриридаги Конституция, талабларига мувофиқ ушбу лавозимларга сайланиш (тайинланиш) ҳуқуқига эга бўлиши белгиланмоқда. Яъни, янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида сайлаш (тайинлаш) тартиби ва (ёки) муддати ўзгараётган барча давлат ҳокимияти мансабдор шахсларига бу қоида тегишли.

Бинобарин, мазкур ўзгартиш ва қўшимчалар Конституциянинг 7-моддасида белгиланган халқ давлат ҳокимиятининг бирдан бир манбаидир, деган концептуал қоидага мувофиқ равишда халқ муҳокамасига тақдим этилиб, референдумга қўйилиб, халқ томонидан қўллаб-қувватлансагина, конституциявий-ҳуқуқий аҳамият касб этади.

Конституциявий Қонун лойиҳасининг 8–11-моддалари билан ушбу Конституциявий Қонун ва унинг таҳриридаги Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тартиби, ушбу Конституциявий Қонун таҳриридаги Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг нормаларини амалга ошириш, мазмун-моҳиятини кенг жамоатчиликка етказиш ва тушунтириш, конституциявий нормаларни тўғридан-тўғри амал қилувчи ҳужжат сифатида қўллаш юзасидан ягона суд амалиётини ташкил этиш бўйича тегишинча Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталари, Олий суд ва Вазирлар Маҳкамаси олдига вазифалар қўйилмоқда.

“Ўзбекистон Республикасининг референдуми тўғрисида”ги Қонуннинг 38-моддасига мувофиқ умумхалқ овози – референдумга қўйилаётган “Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонунни лойиҳаси овоз беришда иштирок этган фуқароларнинг ярмидан кўпроғи томонидан ёқлаб **овоз берилган тақдирда юридик кучга эга бўлади**. Бунда рўйхатга киритилган фуқароларнинг ярмидан кўпи референдумда иштирок этган бўлса, Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси референдумни ўтган деб топади.

Конституциявий суд мазкур Конституциявий Қонун лойиҳасининг **референдумга қўйилишини** бевосита демократия, халқ ҳокимиятчилигини амалга оширишнинг конституциявий-ҳуқуқий шакли ва ифодаси, деб ҳисоблайди. Янги таҳрирдаги Конституция лойиҳаси референдумда **халқ томонидан тўғридан-тўғри қабул қилинса**, ушбу ҳужжатнинг олий юридик кучи ва мақоми янада мустаҳкамланади, Конституцияда белгиланган Ўзбекистоннинг демократик республика эканлиги ҳақидаги тавсифи (*1-модда*), халқ давлат ҳокимиятининг бирдан бир манбаи ҳисобланиши (*7-модда*), фуқаролар жамият ва давлат ишларини бошқаришда бевосита иштирок этиши (*32-модда*) ҳақидаги **конституциявий нормалардан келиб чиқади ҳамда Конституцияга мувофиқдир**, деган хулосага келади.

Конституциявий суд “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳасининг батафсил таҳлили асосида лойиҳада **референдум предмети бўлмайдиган масалалар мавжуд эмас**, деб топади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 109-моддаси биринчи қисмининг 1-банди, “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий Қонун 4-моддаси биринчи қисмининг 1-банди, 67, 69, 70, 72 ва 82-моддаларига амал қилган ҳолда, Конституциявий суд

Қ А Р О Р Қ И Л Д И:

1. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг 2023 йил 10 мартда қабул қилган “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳаси бўйича Ўзбекистон Республикаси референдумини ўтказиш ҳақида”ги 3017-IV-сон қарори **Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқ** деб топилсин.

2. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг 2023 йил 10 мартда қабул қилган “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни лойиҳаси бўйича Ўзбекистон Республикаси референдумини ўтказиш ҳақида”ги 3017-IV-сон қарорига илова қилинган “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий Қонуни лойиҳасида **референдум предмети бўлмайдиган масалалар мавжуд эмас, шунингдек, ушбу Конституциявий Қонун лойиҳасини референдумга қўйиш Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқ** деб ҳисоблансин.

3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси томонидан “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси **Конституциявий Қонуни лойиҳасини қабул қилиш ва референдумни тайинлаш тартибига риоя этилган** деб топилсин.

4. Мазкур қарор Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси ва Сенатига юборилсин.

5. Мазкур қарор “Халқ сўзи” ва “Народное слово” газеталари, “Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами”, Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси ва Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг расмий веб-сайтида эълон қилинсин.

6. Мазкур қарор қатъий, унинг устидан шикоят қилиниши мумкин эмас ва у расмий эълон қилинган кундан эътиборан кучга киради.

**Ўзбекистон Республикасининг
Конституциявий суди**

Тошкент ш.,
2023 йил 13 март,
КСҚ-4-сон